

Informacje o książce
Autor: Józef Dobosz
Wydawca: Wydawnictwo Poznańskie
Seria: Poczet władców
Rok wydania: 2011 (I wyd.), 2014 (II wyd.)
Stron: 276 (I wyd.), 336 (II wyd.)
Wymiary: 23,5 x 16 x 2,5 cm (I wyd.), 20,5 x 14,5 x 2,2 cm (II wyd.)
Oprawa: twarda (I wyd.), miękka (II wyd.)
ISBN: 978-83-7177-782-0 (I wyd.), 978-83-7177-893-3 (II wyd.)

Recenzja
Od kilku lat Wydawnictwo Poznańskie wznawia biografie poświęcone polskim władcom i klasyfikuje je razem w serię zatytułowaną *Poczet władców*. Książki zaliczane do tej grupy zostały obdarzone zupełnie nową, a jednocześnie bardzo charakterystyczną szatą graficzną. Oprócz wznowień ukazały się także całkowicie nowe publikacje. Tym razem sięgnąłem do pozycji, która po raz pierwszy ukazała się w 2011 roku, a poświęcona została księciu Kazimierzowi II Sprawiedliwemu.

Autor wspomnianej publikacji, profesor Józef Dobosz, jest obecnie wykładowcą na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu. Do jego głównych obszarów zainteresowań należy zaliczyć historię Polski doby Piastów. Z jego dorobku warto wymienić książkę *Monarchi a i możni wobec Kościoła w Polsce do początku XIII wieku*
czy dzieła poświęcone władztwom Przemyślidów i Piastów.

Nie licząc wstępu i zakończenia publikacja została podzielona na siedem głównych rozdziałów. Zasadniczo zostały one uporządkowane w ciągu chronologicznym. Podstawową sprawą odnośnie biografii Kazimierza, którą autor porusza na samym początku, jest kwestia testamentu jego ojca, czyli księcia Bolesława zwanego Krzywoustym. Książęcy podział władztwa, który stał się początkiem tzw. rozbicia dzielnicowego, powinien być tematem znanym każdemu, gdyż była i jest to podstawa programowa lekcji historii w szkole. W tym przypadku było to o tyle istotne, że najmłodszy syn został w dzieleniu kraju przez ojca pominięty. Autor przytacza więc poglądy na to jaki kształt zdaniem różnych historyków miał statut Krzywoustego oraz powody, dla których Kazimierz nie został w nim uwzględniony. Na

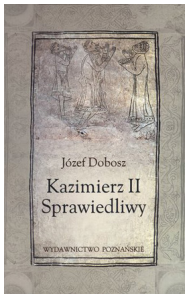
okres dzieciństwa naszego bohatera przypada bardzo ważne wydarzenie jakim był bunt wobec najstarszego syna Bolesława Krzywoustego – princepsa Władysława.

Po opisie młodości naszego bohatera i okresie dorosłości bez posiadania ziemi, nastąpił wreszcie czas, w którym Kazimierz uzyskał własne władztwo. Z początku była to jedynie ziemia wiślicka, ale po śmierci brata Henryka jego posiadanie zostało powiększone o część ziemi sandomierskiej. Po śmierci kolejnego princepsa Bolesława Kędzierzawego przy życiu pozostali już tylko dwaj synowie Krzywoustego. W kilka lat po objęciu pryncypatu nastąpił zamach stanu. Zrzucił on z krakowskiego tronu Mieszka zwanego Starym, który usunął się z areny politycznej. Tym sposobem Kazimierz Sprawiedliwy jako kolejny syn Krzywoustego został princepsem. Od tego momentu w zasadzie do końca jego panowania miał miejsce konflikt z Mieszkiem Starym. W spór ten byli angażowani panujący na Śląsku synowie Władysława Wygnańca, najstarszy syn Mieszka – Odon, a także chorowity dziedzic Bolesława Kędzierzawego – Leszek. Prócz nich obaj piastowscy bracia włączali do konfliktu zarówno polityczne, jak i militarne siły sąsiadów. W kilka lat po zamachu stanu, Mieszko powrócił na arenę zmagań. W opinii autora po roku 1181 mamy w Polsce do czynienia bardziej z diarchią niż monarchią, bowiem do samego końca życia Kazimierza siły obu braci równoważyły się. Kazimierz skupiał się bardziej na wschodzie, zaś Mieszko na zachodzie – miał tu m.in. liczne koligacje z rycerstwem niemieckim.

W tym miejscu możemy przejść do polityki zagranicznej najmłodszego syna Krzywoustego. Jak już wspomniałem, skupiał się on przede wszystkim na wschodzie. Chodzi tutaj głównie o przygraniczne ziemie Rusi, gdzie ingerował momentami dosyć stanowczo i z sukcesami. Udało mu się nawet osadzić na tronie „własnego" księcia Światosława, który najprawdopodobniej był jego siostrzeńcem. Na uwagę zasługuje także małżeństwo Kazimierza. Dopiero w latach 70. XX wieku wysnuto teorię, że jego żona Helena nie pochodziła z Rusi, jak to uważał Jan Długosz, ale była siostrą księcia znojemskiego Konrada, który pod koniec życia został księciem Czech. Kolejnymi kwestiami, którymi zajął się Józef Dobosz, są ogólnie pojęte relacje z Kościołem (autor skupia się na fundacjach) oraz rodzina księcia Kazimierza.

Biografia Kazimierza Sprawiedliwego powstała w oparciu o imponującą bazę, liczącą dziesiątki prac. Składają się na nią zarówno źródła – kroniki, annały, dokumenty, jak i opracowania. Podstawowym źródłem jeśli chodzi o pracę Józefa Dobosza jest *Kronika Polska* Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem. W recenzowanej biografii Kazimierza Sprawiedliwego autor w zasadzie na każdym kroku podaje jakiś cytat z tego dzieła. Nie powinno to jednak dziwić, gdyż Mistrz Wincenty żył w czasach księcia Kazimierza II. Kolejnymi ważnymi źródłami są: *Kronika Wielkopolska*
,
Kronika polska (polsko-śląska)
, a także
Roczniki, czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego
autorstwa Jana Długosza. Autor skorzystał z opracowań kronik niemieckich, a także latopisów ruskich. Profesor Józef Dobosz cytując lub zamieszczając informację ze źródła stara się od razu omówić owe zapiski, wnikliwie je analizując. W ostatnich dwóch rozdziałach odnośnie cytowanych fragmentów zdarzają się powtórzenia, ale mają one charakter podsumowania, więc jest to wybaczalne. Łącznie bibliografię ujęto na 15 stronach, dodatkowo została ona

podzielona tematycznie. Muszę jeszcze wspomnieć o bardzo trafnej uwadze profesora Dobosza, wypowiedzianej w trakcie omawiania postaci Kazimierza Sprawiedliwego w historiografii XIX-XXI wieku, gdzie obraz piastowskiego władcy ciąży ku stereotypom i negatywom, ale „chyba jeszcze gorzej wygląda to we współczesnych podręcznikach szkolnych, które zresztą bardziej przypominają tandetne komiksy niż źródła wiedzy" – s. 239. Smutna to prawda.

Okładka I wydania z 2011 r. (Wydawnictwo Poznańskie)

Książka ma solidną, twardą oprawę (wyd. I), z grafiką przedstawiającą fragment posadzki wiślickiej z wyobrażeniem rodziny Kazimierza Sprawiedliwego. Dzieło, mimo dalece naukowego charakteru, jest napisane „zrozumiałym" językiem. Autor w fachowy, ale przystępny sposób przekazuje informacje czytelnikowi. W pracy zawartych zostało także 25 ilustracji, na które składają się m.in. fotografie kościołów (fundacje księcia Kazimierza) i dokumentów. Ponadto na końcu publikacji został umieszczony indeks osób, nazw geograficznych i etnicznych. Redakcja i korekta stoją na bardzo dobrym poziomie – natrafiłem na zaledwie kilka literówek, aczkolwiek co najmniej dwie dotyczyły dat i mogą spowodować momentalną konsternację.

Podsumowując stwierdzam, że książkę czyta się dobrze, a z treści bije wiedza i umiejętność jej przekazywania przez osobę autora. Profesor Józef Dobosz starannie wykorzystał wszelkie dostępne źródła o księciu Kazimierzu i jego epoce. Recenzowaną biografię należy uznać za kompleksową. Lekturę polecam szczególnie osobom zainteresowanym dziejami

wczesnośredniowiecznej Polski, a także tym, którzy chcieliby bliżej poznać jednego z najważniejszych polskich książąt doby rozbicia dzielnicowego.

Autor: *Andrzej Zyśko*

Opublikowano 30.11.2017 r.